

ONAFHANKELIJK DEFENSIEMAGAZINE
UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE VERENIGING 'ONS LEGER'

ARMEX

Meer dan 100 jaar op de bres voor de krijgsmacht

De groei van speciale eenheden
Airbus A330 MRTT vervangt KDC-10
De EOD heeft nog handenvol werk

Waarom heeft Defensie zoveel geld nodig?

Kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

Als het gaat om Defensie, valt het op dat dit onderwerp in deze formatieperiode eindelijk weer echt op de politieke agenda staat. Velen zullen zich echter afvragen waarom er eigenlijk zoveel extra geld nodig is voor Defensie en of dit echt nodig is.

Om die vraag te beantwoorden ga ik terug naar mei vorig jaar. De Algemene Rekenkamer (ARK) sprak toen klare taal in zijn rapport over de resultaten van het verantwoordingsonderzoek 2015 Ministerie van Defensie. "De inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht is de afgelopen jaren afgenomen. Doordat Defensie nog steeds een niet vol te houden wissel op zichzelf trekt, wordt er roofofbouw op de organisatie gepleegd." Vreemd is dit niet, want in 2015 had ons land slechts 1,13% van het bruto binnenlandsproduct over voor zijn defensie. Dat was sinds 1814 nog nooit zo laag geweest. Weliswaar viel dit percentage in 2016 0,03% hoger uit, maar het blijft heel weinig. Overigens lag ook in de twee decennia voor 2015 het percentage onder het Europees gemiddelde en ruim onder de NAVO-afspraken van 2%.

Hoeveel is er nodig om de krijgsmacht weer op de been te helpen en waaraan moeten die extra gelden besteed worden? Daarover is al veel gesproken en geschreven. Zaken als investeringsquote en materiële gereedheid komen dan prominent naar voren. Ik laat deze onderwerpen zeker niet onbesproken, maar focus mij eerst op wat in de nota 'In het Belang van Nederland' wordt omschreven als "het belangrijkste kapitaal van de krijgsmacht": de mens.

Ondanks deze mooie woorden heeft het defensiepersoneel het niet gemakkelijk gehad tijdens het ministerschap van Hennis. Bij invoering van de Wet Uniformering Loonbegrip (WUL), zag men de bijzondere positie van de militair over het hoofd. Bij het optrekken van de AOW-gerechtigde leeftijd ontstond een serieus pensioengat en onlangs werd het defensiepersoneel nog geconfronteerd met een teruggang van het nettosalaris van meer dan 100 euro per maand door de verhoging van de pensioenpremie. Een aantal van deze zaken is gerepareerd, zij het slechts ten dele en alleen na (een dreigende) tussenkomst van de rechter. Ook liggen de CAO-onderhandelingen momenteel stil, omdat het bod van defensie veel te laag is om een aantal zaken recht te zetten. Deze perikelen zijn het defensiepersoneel niet in de koude kleren gaan zitten. De motivatie loopt zienderogen terug en er is sprake van een structurele onder-vulling van circa 10%.

Voor reparatie van bovengenoemde zaken en om de vulling weer op peil te brengen is ruim 600 miljoen euro nodig.

Daarnaast is er de investeringsquote. Om de materiële toestand van een krijgsmacht op peil te houden, moet ongeveer 20% van het beschikbare budget worden gereserveerd voor investeringen in dat materieel. Dat is niet alleen een erkend gegeven, maar bovendien een richtlijn van de NAVO, gefiatteerd door de regeringsleiders. Nederland zit hier al meer dan 10 jaar ruim onder. In 2016 bedroeg de investeringsquote slechts 14,4%. De afgelopen jaren zijn noodzakelijke vervangingsinvesteringen dan ook uitgesteld. Zo vaart onze marine momenteel met de oudste schepen ooit. En doorrijden, -vliegen en -varen met verouderd materieel levert extra kosten op. Zoals ook door minister Hennis is aangegeven, is er jaarlijks 600 miljoen euro extra nodig om verouderd materieel in het komende decennium te kunnen vervangen.

Daarnaast is uit de evaluatie van de nota 'In het Belang van Nederland' gebleken dat de huidige organisatie niet in evenwicht is. Er is een tekort aan combat support, zoals vuursteun en genie en combat service support (logistiek en geneeskundige ondersteuning) om de operaties van de krijgsmacht te kunnen ondersteunen. De kosten hiervoor bedragen volgens Kamerbrieven van minister Hennis 500 miljoen euro.

Als je bovenstaande bedragen optelt, moet je concluderen dat er jaarlijks alleen al meer dan 1,7 miljard euro nodig is op de krijgsmacht op het huidige peil te houden. Van verhoging van de slagkracht, wat echt nodig is om de toenemende dreigingen te beantwoorden, is dan niet eens sprake. Minister Hennis zei in een toespraak op 18 april jl. niet voor niets dat "als we willen blijven beschermen wat ons dierbaar is...dán zal er de komende jaren echt nog een tandje moeten worden bijgezet."

Het is echter de vraag of dat tijdens de formatie zal gaan gebeuren. Gelukkig voor de krijgsmacht is de formatiepoging met GroenLinks beëindigd. Deze partij had immers in zijn verkiezingsprogramma niets extra voor de krijgsmacht over. Het 'motorblok' van VVD, CDA en D66 heeft wel extra uitgaven voor Defensie in hun verkiezingsprogramma's opgenomen: CDA 2,1 miljard, VVD 1 miljard en D66 500 miljoen. Een gewogen gemiddelde van deze bedragen (op basis van het aantal zetels) is ruim 1,16 miljard euro. Dat is echter maar twee derde deel van het bedrag dat nodig is om de krijgsmacht weer op de been te krijgen. Mocht Defensie het met dit bedrag moet gaan doen na de formatie, dan schiet Nederland opnieuw tekort wat betreft zijn internationale verplichtingen, maar ook wat betreft de bescherming van onze bevolking. Welke politicus met maar een beetje verantwoordelijkheidsgevoel wil dat op zijn of haar geweten hebben?

Verder in dit nummer

De KDC-10 vliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht gaan vanaf 2020 met pensioen. In **Luchtmacht kiest voor multinationale tankvliegtuigpool, Airbus gestationeerd op Eindhoven** bespreekt onze medewerker Gertjan van der Wal op de bladzijden 3-6 de Airbus A330 die gekozen is als opvolger van de KDC-10. Hierna gaat Kees Homan op de bladzijden 7 en 8 in zijn column in op **De groei van speciale eenheden**. De Explosieven Opruimingsdienst Defensie is onder de loep genomen door onze medewerker Jan van den Berg. Op de bladzijden 9-12 bericht hij over zijn bevindingen onder de titel **EOD heeft nog handenvol werk aan oude explosieven**. Bovendien bespreekt hij op bladzijde 15 in **Leven en ondergang van onderzeebootcommandant Anton Bussemaker** het boek De Tegenaanval. Op de bladzijden 13 en 14 treft u de column van László Marác aan. Ditmaal heeft deze de controversiële titel **Amerika heeft eindelijk weer een 'normale' president**. Deze editie van Armex wordt op bladzijde 16 afgesloten met het **Defensienieuws**.

Foto cover: Militairen van 720 Special Tactics Group van de USAF tijdens een sprong uit een C-130. Foto: USAF

Luchtmacht kiest voor multinationale tankvliegtuigpool

Airbussen gestationeerd op Eindhoven

Tekst: Gertjan van der Wal. Foto's: Airbus, RAAF en RAF

De Koninklijke Luchtmacht schaft samen met Luxemburg twee Airbus A330 tanker/ transportvliegtuigen aan. Die worden gestationeerd bij een multinationalaal squadron op Vliegbasis Eindhoven. Dat werkt nauw samen met het European Air Transport Command (EATC).

De twee Nederlandse KDC-10 tankvliegtuigen vliegen sinds 1995 bij 334 Squadron van de Koninklijke Luchtmacht. De kisten zijn voormalige toestellen van Martinair uit begin jaren zeventig en omgebouwd voor hun militaire rol. Deze oude dames gaan na 2020 met pensioen, omdat ze het einde van hun technische en economische levensduur bereiken. Defensie ging daarom op zoek naar een opvolger.

“Eentje die met meer dan 95 procent beschikbaarheid aanzienlijk beter inzetbaar is, minder herrie maakt, meer passagiers vervoert en minder brandstof verbruikt en vooral meer brandstof aflevert”, geeft majoor Ellart Brus aan. Nederland koos er november 2012 voor om samen op te trekken met andere NAVO-lidstaten: België, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Luxemburg, Noorwegen, Polen en Portugal. “Het tekort aan Europese tankers in Europa moet worden aangepakt.”

Afhaken

Uiteindelijk bleek het destijds voor de meeste landen nog te vroeg, ze kochten eigen toestellen of haakten om andere redenen af. “De luchtmacht ging daarom eind 2014 verder met Luxemburg, Noorwegen en Polen”, duikt Brus in het verleden. Hij is als projectofficier namens de Defensie Materieel Organisatie (DMO) betrokken bij de invoering van deze *multi role tanker transport* (MRTT) toestellen. Voor de aanschaf reserveert het kabinet een bedrag van tussen 250 miljoen en 1 miljard euro.

De vier deelnemende landen legden hun wensenpakket neer bij het Europees Defensie Agentschap (EDA). Dat heeft tot taak om lidstaten van de Europese Unie, met uitzondering van Denemarken, te ondersteunen bij een efficiëntere besteding van hun defensiebudget. Boeing met de KC-46 en Airbus met de A330 werd vervolgens gevraagd informatie te verstrekken.

“Op grond daarvan is een vergelijking gemaakt en de keuze op Airbus gevallen”, informeerde minister Jeanine Hennis-Plasschaert vervolgens de Tweede Kamer. EDA ging daarna met die bouwer om de tafel zitten over de aanschaf van drie nieuwe tanker/transportvliegtuigen. Polen staakte de deelname echter om politieke redenen. Noorwegen bleek iets meer tijd nodig te hebben voor de parlementaire procedure. Daarom werd het aantal teruggeschroefd naar twee voor Nederland en Luxemburg.

De twee Nederlandse KDC-10 tankvliegtuigen gaan na 2020 met pensioen

Een A330 MRTT van de Royal Australian Air Force tankt een F-16 bij

Een A330 MRTT van de Royal Australian Air Force tankt een F-18 bij

Tweedehands

In de aanloop van het project is volgens de bewindsvrouw nog gekeken naar occasions. "Die waren niet beschikbaar. Een tweedehands toestel zou in de aanschaf voordeliger kunnen zijn", liet ze het parlement weten. "Maar de ervaringen met de KDC-10 leerden dat de instandhouding van tweedehands vliegtuigen veel duurder is. Daardoor zouden de levensduurkosten veel hoger uitvallen dan bij de aanschaf van nieuwe vliegtuigen."

De Europese materieelorganisatie Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement (OCCAR) sloot daarom een contract voor twee A330's. Daarbij werd tevens de optie voor levering van drie tot acht vliegtuigen vastgelegd. Met de intentieverklaring van België, Duitsland en Noorwegen op 16 februari 2017 om aan te sluiten, zouden al die toestellen kunnen worden afgenomen.

Nederland en Luxemburg tekenen daarbij jaarlijks voor 2000 en 200 vlieguren. Duitsland heeft behoefte aan 5500 uren, België aan 1000 en Noorwegen aan 100 vlieguren. "Bij de Luftwaffe gaat het om een vervanging van de A310", licht de majoor toe. De andere landen, behalve onze eigen luchtmacht, beschikken nu niet over eigen tankcapaciteit.

Ombouwen

De twee door Nederland en Luxemburg bestelde kisten worden nu gebouwd door Airbus in Toulouse. Die worden eind 2017 en begin 2018 afgeleverd aan Airbus Defence and Space in Madrid. "Daar worden ze omgebouwd naar tankers. Dat duurt globaal een jaar", vertelt de projectofficier. "Deze kisten komen dan met een derde toestel in 2020 op Eindhoven binnen, waarna de uitstroom van de KDC-10's begint. De overige MRTT's volgen in 2021 (2) en 2022 (3)."

De toestellen worden voorzien van een *centre line boom* onder de staart en twee *hose and drogue*-systemen aan de vleugels. Tevens wordt er een *air refueling operator* (ARO-) station achter de cockpit geïnstalleerd. "Die systemen worden van de plank gekocht. Zo vliegen bijvoorbeeld Australië en Singapore met dezelfde *boom* en hetzelfde ARO-station. Die apparatuur is vergelijkbaar met die van onze KDC-10. Van afstand worden toestellen met joysticks en beeldschermen bijgetankt."

De levensduurkosten van tweedehands toestellen zijn veel hoger dan die van nieuwe vliegtuigen

De luchtmacht gebruikt nu zelf het *boomsysteem*. Daarbij steekt de *boomoperator* een uitschuifbare brandstofleiding, als ware het een tankpistool van een benzinepomp, bovenin in het ontvangende toestel. Bij de *hose and drogue*-variant rolt de tanker een slang uit met aan het uiteinde een mand. Daar moet de vlieger zelf zijn ontvangerbuis - de *recepticle* - in manoeuvreren.

Pompcapaciteit

Toestellen als de Eurofighter en Tornado zijn met zo'n *recepticle* uitgerust, maar ook de F-18 van de Amerikaanse marine. "Aan beide *drogues* kan gelijktijdig een toestel hangen. Wanneer het 'tankpistool' wordt gebruikt, zijn de slangen opgerold", verduidelijkt de majoor. "De *boom* heeft een hogere pompcapaciteit en is dus geschikter voor grote vrachtoestellen en bommenwerpers."

De A330 is net als de KDC-10 niet voorzien van extra kerosinetanks en deelt dus uit de eigen voorraad. Naast *air-to-air refuelling* voert de Airbus ook transporttaken uit. Waar daar in de KDC-10 ook op het bovendeck plaats voor was, kan dat bij de MRTT alleen in het vrachtruim. Daar is plek voor maximaal acht pallets. "Mocht de vracht te groot blijken voor de MRTT dan kan deze bijvoorbeeld met een C-17 Globemaster of Airbus A400M via het EATC worden vervoerd."

Een MRTT met vrachtdoor bestaat (nog) niet, verklaart Brus. "Zouden we dat willen, dan levert dat een enorme vertraging wat betreft certificering op. Er moet dan eveneens een *palletized seating* systeem worden ontworpen. Daarmee halen we het doel van een lage uurprijs niet." Voor passagiers is er daarentegen volop plek in de Airbus. "Er zijn maximaal 291 zitplaatsen, zo'n 120 meer dan in de KDC-10."

Een A330 MRTT van de Royal Australian Air Force tankt twee F-16's bij

Een A330 MRTT van de Royal Australian Air Force tankt twee F-18's bij

'Intensive care units'

Soldaten worden straks in grote luxe vervoerd. "Twee tot acht *cabin attendants* dragen daar ook een steentje aan bij", stelt de projectofficier. Een andere rol is die van *medevac*. Voor medische evacuaties zijn zes *intensive care units* (ICU) gekocht. Er zal een A330 permanent in de *medevac*-rol op '24-hour notice' klaar staan. Samen met Duitsland wordt die *medevac*-configuratie met twaalf stretchers nu gecertificeerd. Het ombouwen van een volledige *medevac*-configuratie vraagt zes tot negen uur.

In de eindsituatie komen alle acht MRTT's in een multinationale eenheid. De kostenverdeling van de inzet en onderhoud vindt plaats op basis van vliegreizen. Thuisbasis van de vloot worden de vliegbases Eindhoven en Köln/Bonn, waarbij de *main operating base* (MOB) in Brabant ligt en het Duitse veld een *forward operating base* (FOB) is.

"De commandant van de Multinational MRTT Unit (MMU) zetelt in Brabant", benadrukt Brus. Van daaruit worden de kisten en het personeel aangestuurd. Uit een onderzoek van het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartcentrum blijkt dat deze basis voldoende militaire geluidsruimte voor alle A330 tanker-/transporttoestellen heeft.

Internationaal

Toch staan door de gekozen werkwijze straks vijf van de acht kisten op Eindhoven. De andere drie op Köln/Bonn. "Dat was een wens van de Duitsers, want die willen de FOB graag zelf bemannen", weet de projectofficier. Dat houdt niet in dat de Oosterburen zelf beslissen over deze exemplaren. "Net als de andere kisten vallen die onder de verantwoordelijkheid van de MMU. De tankers zullen daarnaast rouleren."

Om dat multinationale karakter te onderstrepen, worden de vliegtuigen niet voorzien van nationale identificatietekens, behalve een registratienummer. Het *roundel* van de luchtmacht prijkt dan ook niet op de door Nederland en Luxemburg gekochte kisten. "Wel registreren wij als *leading nation* alle

In de eindsituatie komen alle acht MRTT's in een multinationale eenheid

toestellen. Verder is onze *Militaire Luchtvaart Autoriteit* verantwoordelijk voor het toezicht op de luchtwaardigheid en naleving van de luchtvaartregels."

De A330 MRTT is een bestaand concept dat onder meer door Australië, Frankrijk, Saoedi-Arabië en Groot-Brittannië is aangeschaft. De projectpartners onderzoeken daarom de mogelijkheid van samenwerking voor opleiding, (simulator)training en het onderhoud met onder meer beide NAVO-lidstaten. Frankrijk ontvangt haar eerste toestel in 2018 als vervanger van de Boeing 707's en KC-135's. De RAF vliegt er al mee.

Onderhoud

Voor de eerste twee jaar is al het onderhoud inbegrepen in het verwervingscontract met Airbus. "Daarna wordt een deel van het organieke onderhoud op Vliegbasis Eindhoven uitgevoerd", meldde Hennis de Kamer. "Het hogere onderhoud wordt door het NSPA, het *NATO Support and Procurement Agency*, via de gangbare verwervingsprocedures uitbesteed."

Zoals gebruikelijk bij de aanschaf van nieuw materieel streeft Defensie naar compensatieorders voor het Nederlandse bedrijfsleven. "De afspraken die het ministerie van Economische Zaken maakte met Airbus voorzien in een Nederlandse industriële participatie van minimaal 60 procent van de Nederlandse financiële bijdrage aan het programma. Het streven is 80 procent", verzekerde de minister de Kamerleden.

De tegenorders die daaruit voortkomen, staan los van de operationele kosten. Nederland betaalt daarvan jaarlijks 22 procent. De rest wordt door de overige deelnemers betaald. "Die multinationale aanpak zie je ook terug in de personele invulling. Alle landen leveren specialisten", legt Brus uit.

Gecombineerde 'crew'

De bemanning bestaat normaal gesproken uit een multinationale crew van twee vliegers en een boomoperator. Technici van meerdere luchtmachten sleutelen gebroederlijk aan de kisten. Toch blijft het mogelijk voor Nederland om zelfstandig één van de twee kisten in te zetten. De deelnemende partners hebben trekkingsrechten op de vliegtuigen.

"Defensie behoudt zodoende volledige zeggenschap", schreef Hennis aan de volksvertegenwoordiging. "Het kan gaan om nationale inzet of voor de NAVO, de Europese Unie of een ad-hoccoalitie. In het MRTT Memorandum of Understanding zijn afspraken vastgelegd over de toedeling van missies."

Dat geldt tevens voor aansturing via het European Air Transport Command. "De rol van het EATC heeft geen gevolgen voor de Nederlandse soevereiniteit. De delegatie van bevoegdheden aan het commando kan op elk moment worden stopgezet. De rol van het EATC is in dit geval niet anders dan in de huidige situatie met de KDC-10."

Opleiding en training

De A330 MRTT's van Nederland en Luxemburg worden vanaf 2020 geleverd. De luchtmacht stelt daarna haar twee KDC-10's geleidelijk buiten dienst. Op die manier blijft de tanker-/transportcapaciteit van Defensie gegarandeerd. "De omscholing bij Airbus van de eerste luchtmachtvliegers en -technici begint op zijn vroegst in de tweede helft van 2019", blikt de majoor vooruit.

Hoeveel (K)DC-10 personeel de overstap maakt naar de nieuwe kisten is nog niet bekend. "Dat zullen ze waarschijnlijk niet allemaal zijn. Een deel van de overhead en de rol van *flight engineer*, boordwerktuigkundige, komt te vervallen. Bovendien is de huidige bezetting nog gebaseerd op de drie kisten. Naast de twee tankers ook de inmiddels afgestoten DC-10."

De verwachte levensduur van de A330-vloot is dertig jaar. De exploitatiekosten bedragen gemiddeld 14,9 miljoen euro per jaar. "Vergeleken met de exploitatiekosten van de KDC-10 levert dat een jaarlijkse besparing van ongeveer 5 miljoen euro op", briefde Hennis het parlement. "Het MRTT-project is daarnaast een voorbeeld van de toekomstgerichte samenwerking tussen Europese landen die het kabinet voorstaat."

het hose and drogue systeem van een A330 MRTT van de Royal Australian Air Force

De verwachte levensduur van de A330-vloot is dertig jaar

Het blijft mogelijk voor Nederland om zelfstandig één van de twee kisten in te zetten

Een A330 MRTT van de Royal Saudi Air Force tankt een F-15 bij

Een artist impression van een A330 MRTT die een F-35 bijtankt

Technische gegevens

Lengte: 58.82 m
Spanwijdte: 60.3 m
Hoogte: 17.3 m
Motoren: Twee Rolls Royce Trent 772B turbofans
Stuwkracht: 72.000 lbs per motor
Maximum snelheid: 913 km • Mach 0.86
Maximum bereik: 8350 km met volle belading
Maximum vlieghoogte: 12.5 km
Maximum aantal passagiers: 291
Maximum vracht: 43.000 kg benedendeks geladen
Maximum kerosine capaciteit: 111.000 kg
Overpompcapaciteit: tot 1800 kilo per minuut
Medevac: 2 of 6 ICU 's + 12 stretchers
Bemanning: twee vliegers, ARO, 8 cabin attendants

De groei van speciale eenheden

mr. drs. C. Homan

Na het einde van de Koude Oorlog verzilverden vele landen het zogenoemde vredesdividend. Dit resulteerde onder meer in aanzienlijke reducties in militair personeel en middelen. In tegenstelling hiermee is echter de laatste decennia sprake van een forse uitbreiding van militair personeel en middelen voor 'speciale eenheden' - in het Engels bekend staande als 'special operations forces' (SOF).

In intrastatelijke en hybride oorlogvoering komen SOF het meest tot hun recht

Er is de laatste decennia wereldwijd namelijk een toenemende vraag naar deze militaire eenheden, die over de vaardigheden beschikken beneden de drempel van een grootschalig gewapend conflict te opereren. Dit is immers een tijd dat sprake is van een afname van grootschalige oorlogvoering tussen reguliere troepen. Wel is er echter een toename van irreguliere, vooral intrastatelijke en hybride oorlogvoering. In deze typen oorlogvoering komen SOF het meest tot hun recht.

Kenmerken

SOF zijn vanwege hun geringe zichtbaarheid en veelomvattende vaardigheden ook geschikt om preventief in te zetten in een 'indirecte' strategie, gericht op het vergroten van stabiliteit op langere termijn. Kortom, speciale operaties omvatten het gebruik van kleine eenheden in directe of indirecte militaire acties voor het verkrijgen van strategische of tactische effecten. Traditioneel betekent directe actie precisieaanvallen of raids tegen sleutelknooppunten in vijandelijke netwerken. Dit met inbegrip van faciliteiten en individuen. Indirecte militaire actie is er vaak op gericht bevriende actoren in staat te stellen onconventionele oorlog te voeren, zoals het destabiliseren van een bewind, of het versterken van de interne verdediging tegen opstandelingen of netwerken van de georganiseerde misdaad.

SOF omvatten voor sommige landen een strategische capaciteit (Verenigde Staten) en voor andere een nichecapaciteit (Nederland). In vele landen zijn SOF niet meer dan elite-eenheden in de infanterie. In andere, vaak ontwikkelingslanden, moeten ze in veel gevallen het regime van een dictator beschermen. Na de terroristische aanslagen in Amerika van 9/11 zijn SOF ook een onmisbare component geworden van Westerse militaire campagnes en inspanningen in conflicten waar geen sprake is van oorlog, maar wel van terrorisme.

SOF beschikken over specialistisch personeel, uitrusting, onderwijs, training en tactieken, die tezamen een meerwaarde genereren boven conventionele militaire strijdkrachten. Bovendien vereist het opereren van SOF tezamen met lokale strijdkrachten in gecompliceerde omgevingen, niet alleen specialistische kennis, maar ook cultureel inlevingsvermogen en interpersoonlijke vaardigheden.

Vanwege de overwegend 'geheime' aard van hun operaties komen SOF weinig in de publiciteit. Een van de uitzonderingen was de actie van Amerikaanse Navy Seals tegen Osama bin Laden in Pakistan in 2011, die tot de dood van deze terroristenleider leidde.

Commando's in Mali in 2014. Foto: MinDef

Commando's en luchtmobiele infanteristen voeren tijdens een oefening een gewonde gijzelaar af. Foto: MinDef

Vanwege de overwegend 'geheime' aard van hun operaties komen SOF weinig in de publiciteit

Verenigde Staten

De Amerikanen domineren in de wereld op het gebied van SOF met hun US Special Operations Command (USSOCOM). Zij opereren in meer dan dertig landen en zijn essentieel voor oorlogvoeringsactiviteiten in Afghanistan, Irak en Syrië, als ook terrorismebestrijdingsmissies in Afrika en Azië. SOF zijn voor de Verenigde Staten vaak een betrekkelijk risicoloos alternatief voor groot-schalige *boots on the ground*.

USSOCOM telt ruim 63.000 militairen en ongeveer 6.500 burgers. Dit commando draagt ook de verantwoordelijkheid voor de *global war on terror*. De Amerikaanse Congressional Research Service onderkende 'vijf waarheden' over speciale eenheden in 1987, die nog steeds relevant zijn: mensen zijn belangrijker dan hardware; kwaliteit is belangrijker dan kwantiteit; SOF's kunnen niet massaal gevuld worden; competente SOF's kunnen niet snel ingesteld worden nadat zich een crisis voordoet; en de meeste speciale operaties vereisen assistentie van reguliere eenheden.

Nederland

Ons land kent twee SOF-eenheden. Het Korps Commandotroepen (KCT) dateert uit 1942 en bestaat momenteel uit vier commandotroepencompagnieën. Het KCT valt onder de landmacht. Daarnaast beschikt de marine over de Maritime Special Operations Forces (NLMARSOF). Hierin is onder meer opgegaan de Unit Interventie Mariniers (UIM). Deze werd in 1973 opgericht als Bijzondere Bijstandseenheid (BBE). Bekendheid kreeg deze eenheid onder meer door de inzet bij de Molukse treinkaping bij De Punt in 1977. Het aantal militairen bij deze twee SOF-eenheden is in totaal gestegen van ongeveer 500 in 1990 tot meer dan 800 in 2014.

Het aantal militairen bij de Nederlandse SOF-eenheden is gestegen van ongeveer 500 in 1990 tot meer dan 800 in 2014

Hoewel veel van de Nederlandse SOF-missies in het geheim plaats vinden, staan in publiek toegankelijke documenten verschillende missies vermeld. Zo werden Nederlandse SOF veel ingezet rondom grote internationale missies in Afghanistan, Irak, de Balkanlanden en Mali. SOF oefenden onder meer in West-Afrika en voerden trainingsmissies uit in Kenia, Oeganda, Kameroen, Tanzania, Djibouti en Suriname. SOF worden ook ingezet ter bescherming van koopvaardijsschepen voor de kust van Somalië.

In ons land ligt het operationele commando over speciale operaties bij de Commandant der Strijdkrachten (CDS). Een kolonel verzorgt namens de CDS, als hoofd van de Afdeling Joint Special Operations (JSO) de planning en feitelijke aansturing.

Naast speciale eenheden kent ons land ook eenheden die *special operations capable* (SOC) zijn. Dit betreft onderdelen van het Korps Mariniers en van de Luchtmobiele Brigade. Deze eenheden beschikken over veel van de eigenschappen van de SOF.

Kikvorsmannen in vijandelijk gebied. Foto: MinDef

Militairen van de NLMARSOF in actie. Foto: Archief Armex

Beperkingen en risico's

SOF kennen uiteraard ook hun beperkingen. Zo zijn ze vaak afhankelijk van enige steun van conventionele strijdkrachten. Daarnaast kunnen lokale partners van SOF, vanwege een gebrek aan mensen, training of institutionele capaciteit onbetrouwbaar zijn. Maar hun belangen stemmen ook soms niet overeen met die van het land dat SOF inzet. Met andere woorden, het uitsluitend gebruik van SOF zal niet altijd de doelen van het beleid realiseren.

Risico's bij de inzet van SOF betreffen onder meer de huidige mondiale proliferatie van informatie die geheime activiteiten kan openbaren. Daarnaast stuit de geheime aard van SOF-campagnes politiek gezien in democratische landen vaak op weerstand.

De geheime aard van SOF-campagnes stuit politiek gezien in democratische landen vaak op weerstand

Tot slot kan het grootste risico voor SOF de neiging zijn hun operaties te beschouwen als eenvoudige, weinig kostende oplossingen voor complexe problemen. Op het tactisch niveau kunnen echter zelfs de kleinste elite-eenheden overwonnen worden door minder geavanceerde vijanden, die over voordelen beschikken voor wat betreft aantallen en vuurkracht. Op strategisch niveau zouden speciale operaties, die van bredere inspanningen ontkoppeld zijn, activiteit soms verwarren met vooruitgang en problemen eerder verslechteren dan verbeteren.

Geïntegreerde campagnes

De grootste kans om positieve resultaten met SOF te bereiken ligt in geïntegreerde campagnes die SOF-capaciteiten combineren met conventionele strijdkrachten en andere niet-militaire elementen van nationale en multinationale macht. Deze campagnes richten zich eerder op de fundamentele oorzaken van dreigingen dan hun symptomen. De nieuwe, vaak hybride dreigingen, vereisen dus een nieuwe integrale aanpak. SOF kunnen als 'hybride' krijgers hierbij dankzij hun eigenschappen als geheimhouding, precisie, maatwerk, flexibiliteit, veelzijdigheid, culturele sensitiviteit en interpersoonlijke vaardigheden een belangrijke rol spelen!

[De informatie in deze column is voor een deel gebaseerd op het rapport Special Operations Forces van het Haags Centrum voor Strategische Studies (2015) en The Military Balance 2017 van het IISS (2017)].

EOD heeft nog handenvol werk aan oude explosieven

Jan van den Berg

Nederland ligt nog vol explosieven. De Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) is dagelijks in de weer om deze op te ruimen. Daarnaast zijn er de 'Improvised Explosive Devices' (IED), waaronder explosieven die gebruikt worden bij plofkraken.

Jaarlijks krijgt de EOD zo'n 2.300 meldingen

Duizenden meldingen

De Tweede Wereldoorlog is nog lang niet voorbij voor de mannen en vrouwen van de EOD. Dat blijkt al snel in een gesprek met kapitein Bart van Empel, die een staffunctie vervult bij deze dienst. "Jaarlijks krijgen we zo'n 2.300 meldingen. Dat varieert van tientallen vliegtuigbommen tot de vondst van een handgranaat. Daarnaast zijn er natuurlijk criminelen die zelf explosieven maken voor het opblazen van een geldautomaat." In een enkel geval is er een vermoeden van terrorisme, maar dat komt in Nederland gelukkig weinig voor. Van de 2.300 meldingen gaat het in 10 tot 15 procent van de gevallen om IED's.

Met particulieren en handelaren heeft de EOD te maken als het om illegaal vuurwerk gaat. Daar maakt Van Empel zich zorgen over. "We zien steeds zwaarder vuurwerk. Neem de Cobra 8, die bij de laatste jaarwisseling populair was. Die heeft meer explosieve kracht dan een handgranaat. Bovendien is zo'n stuk illegaal vuurwerk niet getest. Je weet dus nooit precies hoe ze afgaan en hoe zwaar ze precies zijn."

Het aantal meldingen bij de EOD is overigens langzaam aan het afnemen. Zo waren dat er rond 1980 nog rond de 4.000 per jaar. Je zou als leek kunnen denken dat de Nederlandse bodem ruim 70 jaar na de laatste oorlog wel zo'n beetje geschoond is. Die illusie is er bij de EOD niet. "Er wordt voortdurend grond bouwrijp gemaakt. In principe kan overal niet ontplofte munitie liggen. Dat kan zijn doordat er ter plekke gevechten zijn geweest, maar het kan ook zijn dat militairen munitie hebben gedumpt, of dat er een vliegtuig is neergestort. Verder zijn er uiteraard heel veel luchtdoelgranaten gebruikt tegen overvliegende toestellen. Die zijn niet allemaal ontploft en die worden dan ook vaak gevonden."

De EOD zoekt sinds tien jaar geleden overigens niet meer zelf naar explosieven. Nederland telt nu zo'n 25 bedrijven die in de bodem zoeken naar ontplofte conventionele explosieven (OCE). Zij worden ingeschakeld door aannemers en baggerbedrijven, om te onderzoeken of er in de bodem van het land of water waar zij aan het werk gaan nog munitie, bommen of mijnen liggen (zie kader). Als zij deze vinden, halen ze soms zelf uit de bodem en bewaren ze tot de EOD de 'gevonden voorwerpen' komt ophalen ter vernietiging. Er zijn ook gevallen waarin het te riskant wordt geacht om het explosief te verplaatsen. Dan moet het ter plekke opgeblazen worden. Het zal niemand verbazen dat bij deze OCE-bedrijven de nodige oud-EOD-ers werken.

Er staan altijd een paar mensen klaar om binnen vijf minuten na de ontvangst van een melding te vertrekken

De studiezaal bevat een divers aanbod van bommen, ontstekers en ander explosief materiaal

De Defensie Duik Groep doet de explosievenruiming onder water

EOD-teams trekken dagelijks het land in

De EOD is overal inzetbaar waar de krijgsmacht actief is

Bommen en bouwen

In de Nederlandse bodem en waterwegen liggen veel niet ontplofte bommen, handgranaten en kleine munitie. Aannemers en baggerbedrijven moeten daarom goed uitzoeken wat de risico's zijn, voordat ze aan de slag kunnen. De afgelopen jaren zijn explosieven aangetroffen bij een reeks van waterstaatkundige bouwprojecten. We kunnen een reeks van locaties noemen, zoals de nieuwe sluis in IJmuiden, de IJssel, de Hollandse IJssel, het Kanaal door Walcheren, het Kanaal Almelo - De Haandrik en het Van Starckenborckkanaal.

Het speuren naar explosieven begint met een bureaustudie. OCE-bedrijven zoeken in archieven of er op een bepaalde plaats luchtaanvallen zijn geweest, of dat er munitie is gedumpt. Als dat zo is, maken ze een kaart met verdachte locaties. Vervolgens zoeken ze daar naar magnetische verstoring. Die geeft aan of er metalen objecten in de bodem zitten. Dat hoeft geen bom te zijn. Het is veel vaker een oude koelkast of fiets.

De derde fase is het benaderingsonderzoek, dat uitsluitsel geeft over wat er precies ligt. Dit houdt in dat er voorzichtig gegraven wordt in de bodem op het land of onder water. Dit kan letterlijk diep gaan, want een vliegtuigbom van een paar honderd pond kan in zachte grond makkelijk tien tot twaalf meter diep komen. Op het land wordt gegraven met een graafmachine en, dicht rondom het explosief, met de schop. Onder water maken duikers gebruik van pompen om de grond rond een object weg te spoelen.

Meestal worden vrij lichte explosieven en munitie aangetroffen. Dan gaat het om handgranaten, mortiergranaten of niet verschoten patronen voor handvuurwapens of machinegeweren. Baggersaaiers verzamelen dit en als ze een bepaalde hoeveelheid, bijvoorbeeld enkele tientallen kilo's, bijeen hebben gebracht, haalt de EOD het op om het op een veilige plek te vernietigen.

Archiefonderzoek levert niet altijd informatie op over OCE. Vooral kleine voorwerpen, zoals patronen en handgranaten, zijn vaak niet bekend. Dat levert bij baggeren een risico op. Daarom gebruiken baggersaaiers vaak beveiligde installaties, zoals graafmachines met een gepantserde bestuurscabine en zeven waar de baggerspecie doorheen gaat om de munitie op te vangen.

Ontbrekende informatie over OCE heeft natuurlijk alles te maken met de chaos van oorlog. Dat een schip met munitie tijdens gevechten zinkt, wordt niet altijd gedocumenteerd. Hetzelfde geldt voor munitie die door vluchtende militairen in een kanaal wordt gedumpt. Voor zover bekend, is er in Nederland overigens nog nooit een ontploffing geweest tijdens baggerwerkzaamheden.

De OCE-bedrijven hebben nog vele jaren werk. Er liggen in Nederland immers overal explosieven. Bovendien is er geen compleet beeld van wat er al is weggehaald. Tot ongeveer 1970 is niet goed geregistreerd wat er is verwijderd. Soms wordt een locatie onderzocht die voor 1970 al is geschoond.

Organisatie en optreden

Hoe de EOD reageert op een melding, hangt af van het gevaar dat een explosief oplevert, legt Van Empel uit. "We hebben teams met verschillende reactietijden. Er staan altijd een paar mensen klaar om binnen vijf minuten na de ontvangst van een melding te vertrekken. Daarnaast is er een team dat binnen een uur kan uitrukken en een team dat twee uur *notice to move* heeft." De meeste meldingen vereisen echter geen grote haast, omdat er vrijwel geen gevaar bestaat op ontploffing.

Een explosievenruimer in het zware bommenpak met een explosievenrobot die een verdacht koffertje vasthoudt. Foto: MinDef

Teams bestaan doorgaans uit twee mensen. De teamleider is meestal iemand met acht of meer jaren ervaring als EOD-er. Het andere teamlid kan ook een ervaren militair zijn. Maar het kan ook iemand zijn die de EOD-opleiding pas net heeft afgerond. "Na de opleiding is het noodzakelijk om ervaring op te doen om een allround EOD-er te worden. Dat kost echt meerdere jaren."

Niet iedereen kan toetreden tot de EOD, benadrukt Van Empel. "We hebben een strenge selectie. Die bestaat uit een gesprek, een hele dag waarin we kijken of iemand de juiste capaciteiten heeft en vervolgens een psychologisch onderzoek. Dat kost tijd, maar het voordeel is dat zes of zeven van de acht militairen die worden toegelaten tot de opleiding ook daadwerkelijk slagen." (Voor alle duidelijkheid: De EOD leidt geen medewerkers op van OCE-bedrijven.)

Dat is hard nodig, want de EOD heeft het druk. Er zijn momenteel zo'n 215 militairen bij deze eenheid, waaronder drie vrouwen. Van Empel zou best meer EOD-ers willen hebben. "We hebben veel werk, omdat we overal inzetbaar zijn, waar de krijgsmacht actief is. Dus ook op missies zoals in Mali en Afghanistan."

De hoofdstaging van de eenheid is de Sergeant-majoor Scheickkazerne in Soesterberg. Naast de staf zijn hier de grondgebonden compagnie, het kenniscentrum, de EOD-school en de logistieke eenheid gestationeerd. Daarnaast is er de Defensie Duik Groep (DDG), die in Den Helder zit, en beschikt de EOD over een oefenterrein in Riel.

De grondgebonden compagnie bestaat uit vier pelotons van ieder zeven ruimploegen van twee militairen. Deze zijn vooral actief in het midden en zuiden van Nederland. De DDG is gespecialiseerd in het ruimen van explosieven op de Noordzee en Waddenzee en de Nederlandse binnenwateren. Wegens de locatie is dit ook de eerst aangewezen compagnie om te land op te treden in de noordelijke provincies. De DDG telt twee pelotons van twaalf ruimploegen plus een logistiek peloton.

De grondgebonden compagnie heeft een divers takenpakket. Een peloton houdt zich bezig met niet ontplofte bommen en granaten, terwijl een ander peloton vooral IED's opruimt. Dit gebeurt overigens ook op Nederlandse Antillen. Een derde peloton is gespecialiseerd in CBRNe, ofwel chemische, biologische, radiologische en nucleaire explosieven. In tegenstelling tot in België en Noord-Frankrijk worden in Nederland vrijwel nooit oude chemische explosieven aangetroffen. Als dat wel het geval is, dan worden deze vernietigd in een speciale installatie van het Belgische leger.

Verder is er een expeditionair peloton, dat EOD-ers 'levert' voor buitenlandse militaire missies. Tot slot het peloton voor *area clearance*. Dit is het enige onderdeel dat zelf actief op zoek gaat naar explosieven. Dit gebeurt alleen op terreinen van de krijgsmacht. Dit peloton houdt zich ook bezig met het bergen van neergestorte vliegtuigen en de menselijke resten en explosieven die daar eventueel nog in worden aangetroffen.

Gevaarlijk werk?

Een voor de hand liggende vraag is of werken bij de EOD gevaarlijk is. Dat is volgens Van Empel niet het geval. "We besteden niet voor niets veel tijd aan de opleiding en het krijgen van ervaring. Daar komt bij dat 97 procent van de munitie waar we mee te maken krijgen bekend is. En als we iets niet kennen, kunnen we vaak bruikbare informatie krijgen van collegadiensten van andere landen."

Veel kennis kunnen, al of niet in opleiding zijnde, EOD-ers opdoen in de studiezalen. Hier zijn vele duizenden voorwerpen uitgesteld. Granaten, bommen, ontstekers en andere explosieven staan hier opgesteld, uiteraard ontdaan van de explosieve stoffen zelf. Hier kunnen EOD-ers de meeste objecten leren kennen, die ze moeten ontmantelen. De studieverzameling wordt voortdurend uitgebreid, bijvoorbeeld met spullen die EOD-ers meenemen van buitenlandse missies, of die ze krijgen van buitenlandse opruimingsdiensten.

Ondanks alle kennis en ervaring gaat het toch wel eens mis. De laatste keren dat een EOD-er gewond raakte, vonden plaats in 2003 en 2011. In beide gevallen ging het om een IED. Dat is volgens Van Empel logisch. "Je weet immers nooit hoe een IED precies in elkaar zit." In het laatste geval was een explosief pakket aan een flitspaal bevestigd. Toen twee EOD-ers dit onschadelijk wilden maken, ontplofte het. Beiden raakten gewond. Een van hen was zijn rechteronderarm kwijt; de andere raakte licht gewond.

Een team aan het werk

Armex liep een dag mee met een team van twee EOD-mannen om een indruk te krijgen van een doorsnee werkdag. Sergeant-majoor Mike en sergeant Robert volgden drie meldingen op van explosieven die niet dringend opgeruimd hoefden te worden. Mike is met acht jaar ervaring een doorgewinterde EOD-er. Robert heeft net een paar maanden eerder zijn EOD-opleiding afgerond.

De eerste bestemming was Groesbeek. "Hier komen we elke week", zegt Robert. "In deze streek hebben de Geallieerde en Duitse legers enkele maanden tegenover elkaar gestaan. Er is veel gevochten en dus ook veel onontplofte munitie achtergebleven." We melden ons op het politiebureau in Groesbeek. Fred Schel, een lid van de vrijwillige politie, leidt ons naar een akker. Daar ligt een granaat tegen een heg aan. Een andere granaat ligt zo'n dertig meter verderop in de grond.

"Ze zijn gevonden door particulieren die met een metaaldetector op zoek gaan. Dat mogen ze van mij doen, zolang ze maar afblijven van explosieven en menselijke resten. Als ze dat vinden, moeten ze de politie waarschuwen. Daar hebben we goede afspraken over gemaakt." Schel bevestigt de observatie van de EOD-ers. "Er ligt hier zoveel munitie. Ik heb dan ook al heel wat militairen van de EOD ontmoet."

De granaten in kwestie zijn Brits. Eén betreft een granaat voor een 25-ponder; een kanon dat op grote schaal bij de Britse artillerie in gebruik was. De andere is een 3,7 inch luchtafweergranaat. "Deze is gebruikt door de Duitsers", legt Mike uit. "Het Duitse leger heeft veel Brits luchtdoelgeschut buitgemaakt. Dat zijn ze zelf gaan gebruiken."

De bestemming van de munitie is een open zandvlakte in een bos buiten Groesbeek. Het beleid is om een explosief te vernietigen binnen de grens van de gemeente waar het is gevonden. Als het tenminste veilig daar naar toe vervoerd kan worden. Mike besluit dat dat in dit geval kan. Hij bespreekt met Fred Schel een goede route. "Ik wil niet met twee granaten door de bebouwde kom rijden." Mike en Robert leggen de granaten in een metalen kist met zand achter in de auto.

Aangekomen op de 'laatste rustplaats' van de munitie graven de EOD-ers een kuil van een meter diep. Vervolgens komt er naast iedere granaat een lading van 250 gram explosieven te liggen. Daar gaan ontstekers in, die via een elektriciteitskabel van een afstand van zo'n 150 meter tot ontploffing worden gebracht. Na de klap graven Mike en Robert de resten op, want, zo legt de eerste uit: "We kijken altijd of alle explosieven zijn afgegaan. We willen zeker zijn van de vernietiging."

*Je weet nooit hoe een IED
precies in elkaar zit*

Een granaat wordt goed bekeken voordat deze wordt verplaatst

Het ingraven dempt de explosieve kracht

We vervolgen de reis naar het politiebureau van Venray. Daar liggen vier stukken explosief, waarvan de dienstdoende politiemensen geen idee hebben, wat het is. Mike karakteriseert het geroutineerd als patronen waarmee een lijn kan worden afgeschoten van het ene schip naar het andere. Deze kunnen mee naar Soesterbergen en daar vernietigd worden. Er is geen noodzaak om dat meteen te doen.

Anders is dat met de laatste opdracht voor deze dag. Een wandelaar heeft net buiten Best een Britse 2 inch mortiergranaat gevonden. Deze wordt ter plekke opgeblazen. Daarmee is het land weer ietsje veiliger. Maar Mike en Robert weten, dat ze de komende jaren nog heel veel bommen en granaten zullen moeten opblazen.

Het beleid is om een explosief te vernietigen binnen de grens van de gemeente waar het is gevonden

Een Britse en een Duitse granaat komen na ruim 70 jaar aan hun einde in Groesbeek

EOD-ers zullen de komende jaren nog heel veel bommen en granaten moeten opblazen

Amerika heeft eindelijk weer een 'normale' president

Prof. Dr. László Marác

De nieuwe Amerikaanse president, Donald Trump, is nu ruim 100 dagen in het Witte Huis. Hoewel commentatoren zijn onvoorspelbaarheid benadrukken, is er inmiddels toch wel wat meer duidelijk over zijn buitenlandse politieke koers. Het heeft er alle schijn van dat Donald Trump's buitenlands politieke beleid in grote lijnen een voortzetting zal worden van die van zijn directe voorgangers. In deze visie heeft de VS als enige supermacht in het tijdvak van de post-Koude Oorlog het morele recht om 'hard power' te gebruiken, indien zij dit nodig acht en alleen de Amerikaanse president beslist daarover. President Trump heeft zijn non-interventie politiek, zoals beleden in de verkiezingscampagne, nu al ver achter zich gelaten.

President Trump heeft zijn non-interventie politiek nu al ver achter zich gelaten

Buitenlandse politiek met diplomatie

De ambtstermijnen van de Republikeinse presidenten Ronald Reagan en George Bush senior werden weliswaar gekenmerkt door een bereidheid tot militaire interventie, maar dit streven werd ondersteund door diplomatieke initiatieven om consensus te bouwen in de VN-veiligheidsraad met China en Rusland. Uiteindelijk kreeg de VS de Sovjet-Unie op de knieën zonder directe militaire confrontatie. De topontmoeting tussen de Amerikaanse president Ronald Reagan en de Sovjet partijleider Michail Gorbatsjov in 1986 op IJsland zou het einde van de Koude Oorlog inluiden. Het Sovjet-imperium vertoonde inmiddels zoveel interne gebreken dat militaire interventie helemaal niet nodig bleek. Reagan bleek standvastig in zijn kritiek op het 'Evil Empire', zoals hij de Sovjet-Unie noemde. De politieke openheid, die Gorbatsjov onder de term 'glasnost' introduceerde, deed de rest en begin jaren '90 viel de Sovjet-Unie uiteen. George Bush senior volgde de politiek van Reagan om te blijven onderhandelen met de Russen en zo kwam op 21 november 1990 het Handvest van Parijs voor een nieuw Europa tot stand waar alle leden van de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE, de tegenwoordige OVSE) hun handtekening onder zetten. Het zou het laatste grote akkoord zijn dat het Westen met zijn tegenpool de Sovjet-Unie, of de latere opvolgerstaat Rusland sloot. Hoewel het Handvest van Parijs als blauwdruk voor een pan-Europese veiligheidsarchitectuur nog steeds geldig is, is het in recente jaren ernstig verbleekt door de oplopende spanningen tussen het Westen en Rusland.

Reagan en Gorbatsjov bij aankomst op IJsland, 11 oktober 1986. Foto: Ronald Reagan Library

Buitenlandse politiek zonder diplomatie

Onder het presidentschap van de Democratische politicus Bill Clinton werd er een nieuwe buitenlandse politieke lijn ingezet. Na de totale implosie van de Sovjet-imperium was de VS de enige nog overgebleven supermacht en vulde de VS het machtsvacuüm dat door de val van de Sovjet-Unie was achtergelaten. In Europa werd de nieuwe Amerikaanse buitenlandse politiek van kracht in de Joegoslavische burgeroorlog. De NAVO intervenieerde militair onder de referentie naar mensenrechtenschendingen. Die zouden op grote schaal hebben plaatsgevonden in de Servische landstreek Kosovo, waar een Albanese minderheid onderdrukt werd in hun culturele rechten door Belgrado en locale Serven. President Clinton voerde de druk op het Servische regime van Slobodan Milosevic op en besloot in 1999 tot een bombardement van Belgrado zonder dat hij hiervoor een VN-mandaat had, wat volgens het Handvest van Parijs wel had gemoeten. Deze interventiepolitiek zonder een poging een breed draagvlak te creëren met behulp van internationaal recht en afstemming werd tijdens het presidentschap van George Bush junior tussen 2001 en 2009 verder uitgewerkt door een groep neoconservatieve beleidsmakers waarvan Karl Rove, Paul Wolfowitz en Robert Kagan invloedrijke woordvoerders werden. Deze *neocons*, zoals deze lobbygroep wordt genoemd, ontwikkelden in hun beleidsdocumenten de militaire doctrine van 'Full Spectrum Dominance', die zegt dat de Amerikaanse wereldhegemonie gebaseerd is op ongeëvenaarde militaire macht. De Democratische opvolger van George Bush junior, Barack Obama, liet de *neocons* hun gang gaan in de Amerikaanse overheidsinstellingen, hoewel hij aanvankelijk van plan was geweest het beleid van de *neocons* te wijzigen.

Na de totale implosie van de Sovjet-imperium was de VS de enige nog overgebleven supermacht

De oude Trump

Presidentskandidaat Donald Trump bepleitte in zijn campagne dat hij af wilde van het idee dat de VS de politiemans van de wereld is. Trump vond dat Amerika op allerlei terreinen in verval geraakt is en gaf prioriteit aan de wederopbouw van de VS. Vandaar de verkiezingslogan van Trump 'America First'. In de plannen van Trump kreeg ook diplomatie weer een centrale rol toebedeeld. De schatrijke zakenman kondigde aan dat hij opnieuw wilde onderhandelen met de Russen en de hernieuwde Koude Oorlog, die onder Obama was ontstaan, ongedaan wilde maken. Deze ideeën werden door de oudgediende van de Amerikaanse buitenlandse politiek, oud-minister van Buitenlandse Zaken Henry Kissinger, gesteund. Kissinger zocht de Russische president Vladimir Poetin, voor de inauguratie van Trump, in december 2016 in Moskou op om met hem over hernieuwde samenwerking te overleggen. Op voorstel van Kissinger werd als nieuwe minister van Buitenlandse zaken, Rex Tillerson voorgedragen die vanuit zijn functie als baas van de oliegi-gigant Exxon de Russen goed kent. Mogelijk was het idee om via diplomatie Rusland los te weken uit het bondgenootschap met China en Iran. De vergelijkingen met de periode Reagan werden even gemaakt maar de coalitie van Republikeinse *necons* en Democraten wilde een toenadering tot Rusland verhinderen en grepen alles aan. Ook de contacten die leden uit de entourage van Trump met Rusland hadden gehad tijdens en na de verkiezingen met Russische diplomaten en dat de Russen met medeweten van Trump hadden geprobeerd om de Amerikaanse verkiezingen te beïnvloeden. Voor deze claim is overigens nooit hard bewijs geleverd.

Presidentskandidaat Donald Trump bepleitte dat hij af wilde van het idee dat de VS de politiemans van de wereld is

Trump tijdens de verkiezingscampagne. Foto: Flickr, McCauleys-corner

President Trump heeft zijn verkiezingsbeloften van een non-interventie politiek al laten varen

De nieuwe Trump

Vreemd genoeg was deze dubieuze aanklacht tegen Trump vrijwel meteen van tafel, toen Trump opdracht gaf de aanval te openen op een Syrische luchtmachtbasis met 59 Tomahawk-raketten van een Amerikaans oorlogsschip in de Middellandse Zee. Deze aanval op Syrië begin april was volgens Trump een vergelding voor de gifgasaanval op de Syrische plaats Khan Sheikhoun, waarvoor Trump de Syrische president Bashar al-Assad verantwoordelijk houdt. Dit wordt overigens ontkend door het Syrische regime en Rusland dat Assad militair en politiek steunt. Deze landen hebben aange-drongen op een onafhankelijk onderzoek naar wat er in Khan Sheikhoun gebeurd zou zijn. De politiek om militair in te grijpen zonder dat er politiek of diplomatiek overleg was gepleegd over de toedracht van de gifgasaanval laat het buitenlands beleid van president Trump naadloos aansluiten bij de traditie die onder Bill Clinton is begonnen. Merk op dat Trump zijn verkiezingsbeloften van een non-interventie politiek al heeft laten varen. Amerika gaat ook onder Trump verder als politieagent in een wereldorde die men onder Amerikaanse controle ziet. Diplomatie is in deze visie minder belangrijk. Vandaar dat minister Tillerson een week later zonder duidelijke opdracht en mandaat bij zijn bezoek aan Moskou, waar hij met zijn Russische ambtsgenoot Sergej Lavrov overlegde over Syrië en Iran, twee Russische bondgenoten, niets kon bereiken. Merkwaaardig is dat de hele Amerikaanse publieke opinie en veel Europese leiders, die zeer kritisch over de oude Trump waren, die wilde investeren in diplomatie en toenadering, de wederrechtelijke aanval op Syrië enthousiast toejuichten. Amerika had eindelijk weer een 'normale' president. De enige uitzondering in de EU was de Duitse sociaal-democratische bondskanselierskandidaat Martin Schulz, die de wederrechtelijke aanval op Syrië afwees en Trump's nieuwe koers gevaarlijk voor de wereldvrede vindt.

President Trump overlegt met opperofficieren van het US Central Command. Foto: Centcom

Lancering van een Tomahawk kruisraket vanaf de USS Anzio. Foto: US Navy

Boekbespreking

Leven en ondergang van onderzeebootcommandant Anton Bussemaker

Jan van den Berg

De strijd tussen de Nederlandse en Japanse marines in Nederlands-Indië is vooral bekend door de Slag in de Javazee op 27 februari 1942, waarbij een geallieerde vloot onder commando van schout-bij-nacht Karel Doorman vernietigend werd verslagen. Reeds eerder waren er Nederlandse marineschepen verloren gegaan. Zo was op 15 december 1941 de onderzeeboot O 16 bij Maleisië op een mijn gelopen en gezonken. Het schip stond onder bevel van luitenant-ter-zee eerste klasse Anton Bussemaker. Van de 42 opvarenden lieten er 41 het leven, waaronder Bussemaker.

Op 12 december 1941 wist Bussemaker vier Japanse troepentransportschepen tot zinken te brengen en veilig weg te komen

Het boek 'De Tegenaanval' beschrijft het leven van Bussemaker en dat van zijn vrouw en drie zoons tijdens de Japanse internering. Tot aan het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in Azië leidden zij een gelukkig bestaan. Bussemaker klom sinds zijn indiensttreding op vijftienjarige leeftijd gestaag op in de rangorde van de Koninklijke Marine.

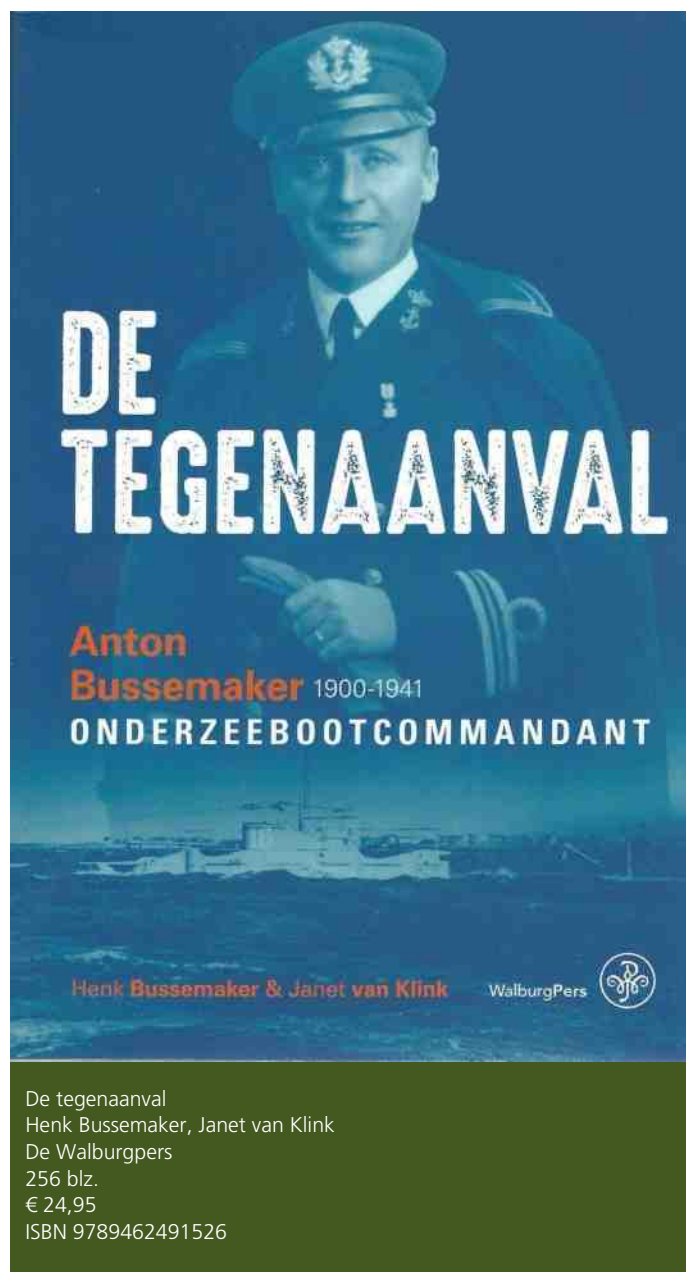
Naast zijn werkzaamheden bij de vloot in zowel Nederland als Nederlands-Indië schreef hij veel krijgskundige verhandelingen, onder andere over de beste tactieken voor de inzet van onderzeeboten. Bussemaker was een groot voorstander van de roedeldivisietactiek, ofwel het optreden in groepen om zo een grotere slagkracht tot stand te brengen. Met deze tactiek behaalde de Duitse marine in de Tweede Wereldoorlog grote successen tegen geallieerde konvoeien.

Toen de oorlog in Azië uitbrak, werd Bussemaker commandant van Flottille 1 Onderzeeboten. Hij stond in die hoedanigheid onder bevel van de Britse marine. Daar zag men weinig in de roedeldivisietactiek. De Nederlandse onderzeeboten waren gedwongen om individueel op te treden. Bussemaker ervoer dat als verraad door (toenmalig) viceadmiraal Conrad Helfrich, die als Commandant der Zeemacht in Nederlands-Indië had ingestemd met het onder Brits commando plaatsen van de Nederlandse onderzeeboten.

Op 12 december 1941 wist Bussemaker met de O 16 vier Japanse troepentransportschepen in ondiep water voor de kust van Thailand met torpedo's tot zinken te brengen en veilig weg te komen in een actie die door vriend en vijand als uiterst moeilijk werd omschreven. Drie dagen later kwam de O 16 in een onbekend mijnenveld aan zijn einde. Bussemaker ontving postuum de Militaire Willemsorde voor zijn acties.

'De Tegenaanval' is een persoonlijk document, onder andere doordat een van de auteurs Anton Bussemakers zoon Henk is. Behalve de vele schriftelijke bronnen die de auteurs gebruiken, vormen de herinneringen van Henk ook een belangrijke bron. Hij heeft tot 1995 moeten wachten tot het wrak van de O 16 werd gevonden en was erbij toen duikers afdaalden naar het wrak en het bronzen stuurwiel van de O 16 naar de oppervlakte haalden.

Ook bleek hoe het schip ten onder gegaan was. Aan de onderzijde, vlak voor de commandotoren gaapte een groot gat, dat was veroorzaakt door de ontploffing van een mijn. Het voorschip maakte een hoek van 30 graden met de rest van de romp. De laatste rustplaats van schip en bemanning zou helaas niet ongestoord blijven. Bij een nieuw bezoek aan het wrak in 2014 bleek dat het was beschadigd door plunderaars.

De tegenaanval
Henk Bussemaker, Janet van Klink
De Walburgpers
256 blz.
€ 24,95
ISBN 9789462491526

Defensienieuws

kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

Activiteiten in Estland

In de laatste week van april hield de NAVO in Tallin, Estland de oefening Locked Shields 2017, volgens NAVO-bronnen de grootste en meest geavanceerde oefening op het gebied van cyberverdediging ter wereld. De oefening werd georganiseerd door het NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence en wordt sinds 2010 gehouden.

De oefening telde meer dan 800 deelnemers uit 25 landen, waaronder beveiligingsexperts, beleidsmakers en juridische adviseurs. Het scenario bestond uit de verdediging van netwerken en diensten van een fictieve staat tegen cyberaanvallen gericht op het elektriciteitsnetwerk, het militaire commando-voeringsysteem en andere infrastructuur. Tijdens de oefeningen werden meer dan 2500 cyberaanvallen gesimuleerd.

In dezelfde week arriveerden twee F-35A Lightning II gevechtsvliegtuigen, alsmede 20 man ondersteunend personeel op de vliegbasis Ämari in Estland. De toestellen maakten deel uit van de eerste operationele trainingsmissie van de F-35A in Europa. Het detachement was samengesteld uit vliegtuigen en personeel van 34 Fighter Squadron en 466 Fighter Squadron (reserve). Beide squadrons zijn gestationeerd op Hill Air Force Base in Utah.

Deze missie was al lang gepland en geen reactie op recente gebeurtenissen.

Bronnen: NAVO, USAF

Impressie van Locked Shields 2017. Foto: ccdcoe.org

Een F-35A vertrekt naar Estland. Foto: USAF

Amerikaanse Knifefish 'unmanned undersea vehicle' (UUV) ondergaat een nieuwe testronde

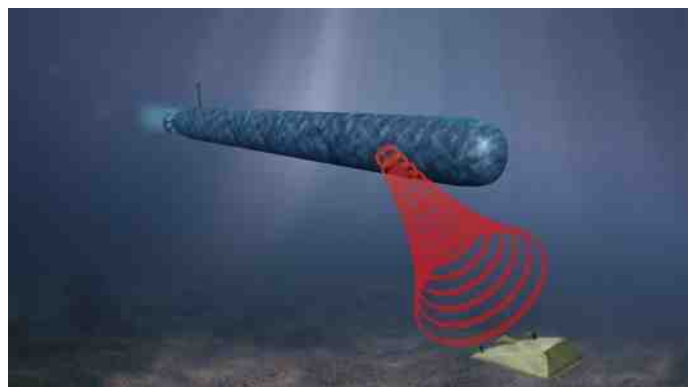
Een team van General Dynamics heeft afgelopen maart een "alles omvattende evaluatie" van Knifefish, een autonoom UUV systeem voor mijnenbestrijding, gehouden. Dit systeem wordt door General Dynamics ontwikkeld voor de Amerikaanse marine en werd in 2012 voor het eerst getoond.

Knifefish is ontworpen om mijnen die op de zeebodem liggen of in deze bodem begraven zijn, op te sporen. Het zal volgens plan deel gaan uitmaken van het mijnenbestrijdingspakket waarmee het littoral combat ship (LCS) van de Amerikaanse marine kan worden uitgerust.

Volgens General Dynamics hebben de testen aangetoond dat Knifefish in staat is met zijn ingebouwde sonarapparatuur mijnen op diverse dieptes op te sporen en te classificeren.

Knifefish heeft een torpedovorm, is bijna 6 meter lang en heeft een diameter van ruim een halve meter. De robot weegt ongeveer 770 kilo en beschikt over een lithium-ion accu. Deze stelt de robot in staat om tot 16 uur te opereren.

Bronnen: Jane's, Wikipedia

Een 'artist impression' van een Knifefish UUV. Afbeelding: General Dynamics

Iran onthult 'stealth' gevechtsvliegtuig

Het Iraanse 'stealth' gevechtsvliegtuig F-313 Qaher (Veroveraar/Oppermachtige) is op 15 april jl. onderworpen aan een drie minuten durende taxitest. Deze test werd uitgezonden via de Iraanse nationale media. Ook zijn de beelden op YouTube gezet. Hoewel het jachtvliegtuig op het eerste gezicht overeenkwam met de begin 2013 getoonde mock-up, blijkt het bij nader onderzoek op een aantal plaatsen te zijn aangepast. De meest in het oog springende modificaties zijn een vergrote cockpit, een dubbele straalpijp en voorzieningen voor een forward looking infra red sensor in de neus.

Het toestel is heeft een deltavleugel met naar beneden wijzende vleugelranden en is voorzien van canards hulpvleugels. Het zou een klein radarprofiel hebben en in staat zijn om op geringe hoogten op te treden. Iran claimt ook dat de Qaher vanaf korte startbanen kan opereren en dat het toestel eenvoudig is te onderhouden. Het vliegtuig kan worden uitgerust met twee bommen van tweeduizend pond elk of met maximaal zes geleide raketten. Ten slotte zou het toestel door zijn ontwerp zo stabiel zijn dat een fly-by-wire systeem niet nodig is.

Bronnen: Jane's, Wikipedia

Het eerste prototype van de F-313 Qaher tijdens de taxitest. Foto: Tasnim News